

Pokus o vymedzenie maliarskych okruhov na Spiši v prvej polovici 16. storočia

ANTON C. GLATZ

Predmetom našej štúdie je spišská tabuľová maľba prvej polovice 16. storočia, najmä náplň krídlových oltárov, menej už votívnych obrazov a epitafov.¹ Všimneme si aj niektoré nástenné maľby, do istej miery spojené s produkciou tabuľového maliarstva druhej štvrtiny 16. storočia.

Nakoľko nás zaujíma predovšetkým určenie dielenských okruhov, budú informácie o štruktúre jednotlivých diel stručné. Pokúsime sa roztriediť veľmi početný a rôznorodý materiál tak, ako sa nám javí dnes, t. j. po roku 1971, a predložiť ho ako pracovné tézy pre diskusiu a ďalšie bádanie.

Za základnú literatúru k otázkam stredovekej tabuľovej maľby pokladáme diela starších domácich a zahraničných historikov umenia, ako boli Vl. Wagner, I. Genthon, D. Csánky, E. Wiese a D. Radocsay.² Z ďalších prác bádateľov oceňujeme predovšetkým evidenčné a súpisové diela.³

Okrem malieb už začlenených do jednotlivých autorských či dielenských okruhov chceme zaradiť niektoré práce do okruhov, ktoré sme výskumom určili (v mnohých prípadoch opravujeme svoje vlastné omyly a nepresnosti). Prislúcha nám upozorniť na objekty dosiaľ úplne neznáme a nepublikované, také, ktoré sa nám podarilo nájsť počas výskumov alebo na ktoré nás upozornili naši kolegovia.

Z doteraz preskúmaného materiálu vyplýva pre nás ako ďalšia pracovná fáza výskum ikonografickej náplne jednotlivých malieb a jej programového vzťahu k objednávateľom i duchovnej atmosfére tohto protireformačného ob-

dobia. Možno k nej pristúpiť až po ukončení základného monografického prieskumu a zaradení diel do historických a výtvarných súvislostí.

Takto vymedzený cieľ nám nedovoľuje pohybovať sa iba v medziach geograficky ohraničenej oblasti. Niektoré diela začali svoje putovanie ihneď po svojom vzniku, iné už objednávka určila pre relatívne odľahlé teritórium. Spišská maľba sa nachádza po celom Liptove, na Orave, v dedinách a mestách Šariša (Bardejov, Sabinov, Prešov a i.), v Gemeri, Malopoľsku a v dvoch prípadoch sa práce pomerne slabej úrovne zásahom objednávateľa dostali do Hronského Beňadika, situovaného vo vyspelej oblasti stredoslovenských banských miest. Vysokú kvalitu si takto zabezpečili bohaté Košice. Vzhľadom na kvalitatívne rozpory v produkcii tabuľovej maľby sa nám javí tzv. košická maliarska škola začiatku 16. storočia ako problematická. Tento rozpor je zjavný aj v časti sochárskeho materiálu z konca 15. a začiatku 16. storočia, uloženého v súčasnosti v Košiciach.⁴

Náš výskum spracúva prevažne materiál zachovaný v teréne na pôvodnom mieste, ale aj diela umiestnené sekundárne z niektorého blízkeho objektu (adaptovaného, zrušeného a pod.). Časť skúmaného fondu sa nachádza aj v zbierkach domácich múzeí a galérií. Niekoľko tabuľových malieb známych ešte v tridsiatych, resp. začiatkom päťdesiatych rokov je v súčasnosti nezvestných (napr. maľby z bývalého hlavného oltára zo Šváboviec, Vyšných Repáš, Lučivnej, Rokycian a pod.).

Príspevok si nevíšima len diela vysokých kva-